

adviesbureau voor
veiligheid & handhaving

Plan van aanpak Implementatie bodycams

Gemeente Hilversum

April 2020

Inhoudsopgave

1. INLEIDING	3
1.1 AANLEIDING.....	3
1.2 AANPAK.....	4
1.3 LEESWIJZER.....	4
2. JURIDISCH KADER.....	5
2.1 GRONDSLAG	5
3. BEELDMATERIAAL	7
3.1 OPSLAG BEELDMATERIAAL	7
3.2 UITLEESVERZOEK.....	7
3.3 ONRECHTMATIG VERKREGEN BEWIJS	8
3.4 UITLEESPROTOCOL.....	9
4. BODYCAM: IWITNESS IW2A	10
4.1 GEWENSTE FUNCTIONALITEIT	10
4.2 IWITNESS IW2A.....	10
5. WERKINSTRUCTIES.....	11
6. 0-METING.....	12
6.1 CIJFERS	12
6.2 ENQUETE.....	12
Bijlagen	17
BIJLAGE 1 KEUZE BODYCAM'S.....	17
BIJLAGE 2 ENQUÊTE 0-METING	23
BIJLAGE 3 CONCEPT BESTUURLIJKE NOTITIE	25

Dit Plan van aanpak is opgesteld door:

Adviesbureau voor Veiligheid & Handhaving

Adviseurs: Kyra van den Akker & Marcel van Dijk

Bezoekadres: Breullaan 1B, 3971 NG Driebergen-Rijsenburg

Postadres: Van den Hamhof 19, 6741 EW Lunteren

1. INLEIDING

1.1 AANLEIDING

Gemeente Hilversum heeft Adviesbureau voor Veiligheid en Handhaving (hierna: AVH) gevraagd om ondersteuning te bieden bij de aanschaf en implementatie van bodycams. Het implementeren van bodycams behoeft al eerder landelijke aandacht toen minister Grapperhaus stelde dat bodycams een belangrijke toegevoegde waarde hebben tijdens een politieoptreden. Zo kan er een goed beeld worden gegeven van de situatie, kan het helpen bij het leveren van bewijs en zouden ze een ‘dempend effect’ hebben in bepaalde situaties omdat onruststokers ervoor terugdeinzen. Grapperhaus wil om die redenen dan ook dat een bodycam bij de standaarduitrusting van agenten behoort¹. Daarop heeft Korpschef Eric Akerboom opdracht gegeven om alle agenten met een bodycam uit te rusten en is daar ook al succesvol mee proefgedraaid². Uit onderzoek blijkt dat agressie en bedreigingen tegen politieambtenaren halveerde als er een bodycam werd gedragen. Ook verbeterde het veiligheidsgevoel. Hoe vaker de bodycam werd gedragen, hoe veiliger de politieambtenaar zich voelde (Flight, 2018)³.

Ook binnen de G40-gemeenten waren bodycams een aandachtspunt. Zo stelde de voorzitter van de G40, Fred Crone (burgemeester van Leeuwarden):

‘De trend is overduidelijk: het is een gegeven dat Handhavers hard nodig zijn om veiligheidstaken binnen steden te kunnen uitvoeren. Eigenlijk in alle gevallen gebeurt dat op verzoek van de politie zelf. Er ontstaat hierdoor een hiaat: de bevoegdheden en geweldsmiddelen van Handhavers sluiten niet meer aan bij hun werkzaamheden in de huidige praktijk’.

Veel andere burgemeesters van de G40 zijn dat met hem eens⁴.

De wens om bodycams in te gaan zetten kwam vanuit de burgemeester van Hilversum omdat hij vond, naar aanleiding van de brief die naar het Ministerie van Justitie en Veiligheid gestuurd werd door de G40 gemeenten, dat een bodycam in de standaard uitrustig moest zitten van de handhavers. In die brief werd gesteld dat een bodycam meer geloofwaardigheid toekent aan de handhaver omdat hij met een bodycam meer in staat is om door te pakken, omdat zijn eigen veiligheid meer geborgd wordt dankzij de bodycam. Zonder bodycam staat een handhaver met lege handen op het moment dat mensen die hij aanspreekt of een sanctie oplegt niet meewerken. Daarbij zou een bodycam de-escalerend kunnen werken. Mocht een situatie toch escaleren staat het incident op beeld.

De gemeente wil dat handhavers structureel een bodycam gaan dragen om de veiligheid beter te borgen. Overdag worden zij namelijk alleen ingepland, dus voor de eigen veiligheid en het eigen veiligheidsgevoel van de handhavers is een bodycam aan te raden. In het weekend en 's avonds worden zij wel in koppels ingepland maar ook dan kunnen bodycams worden gebruikt om situaties vast te leggen. Handhavers krijgen namelijk wel eens te maken met

¹ Lees hier het gehele artikel: <https://nos.nl/artikel/2281028-grapperhaus-onruststokers-deinzen-terug-voor-bodycams.html>

² Hierover zijn recentelijk twee toonaangevende onderzoeken gepubliceerd door Politie & Wetenschap: <https://www.politieenwetenschap.nl/publicatie/politiewetenschap/2019/evaluatie-bodycams-landelijke-eeenheid-334/> en <https://www.politieenwetenschap.nl/publicatie/politiewetenschap/2019/focus-evaluatie-pilot-bodycams-politie-eeenheid-amsterdam-329/>

³ Raadpleeg hier het gehele onderzoek: <https://www.politieenwetenschap.nl/cache/files/5dd52ff68abdcPW93b.pdf>

⁴ Lees hier het gehele artikel: <https://www.g40stedennetwerk.nl/nieuws/boas-steeds-vaker-ingezet-bij-veiligheidstaken>

onveilige situaties waarin een bodycam uitkomst kan bieden of de-escalarend kan werken. De handhavers van gemeente Hilversum van de Drank- en Horecawetgeving, milieu en bouw (hierna spreken wij enkel nog van: handhavers) kunnen de bodycam optioneel gebruiken omdat er soms bevoegdheden gebruikt worden waarover alleen zij beschikken in het kader van ondermijning. In alle gevallen geldt dat de bodycam alleen gebruikt mag worden voor de veiligheid van de betreffende handhaver (o.b.v. dit juridisch kader). Ze mogen deze dan ook alleen gebruiken in de situatie dat ze zich onveilig voelen en niet om de situatie of bewijs zomaar te filmen.

Gemeente Hilversum wil bodycams gaan gebruiken omdat het effect kan hebben op de subjectieve veiligheid van de handhaver. Het is een preventief middel wat het geweld tegen handhavers zou moeten verminderen. In de gemeente Hilversum is er geen sprake van overmatig gebruik van geweld tegen handhavers. Zelf geven de handhavers in de 0-meting (zie H6) aan dat zij verwachten dat hun veiligheidsgevoel wel versterkt wordt door het dragen van een bodycam. Al het geweld dat tegen een handhaver plaatsvindt, verbaal en non-verbaal, moet ook worden gemeld via een formulier.

1.2 AANPAK

Adviesbureau voor Veiligheid en Handhaving (AVH) schrijft het plan van aanpak voor het implementeren van de bodycams in Hilversum. AVH geeft in het plan van aanpak inzicht in het juridisch kader en in de benodigde middelen en biedt begeleiding bij de aanschaf van de bodycams, aansluitend bij de behoeften van gemeente Hilversum. De keuze om een specifieke bodycam aan te schaffen ligt uiteindelijk bij de gemeente zelf. Daarbij wordt het team van handhavers geïnstrueerd over hoe de bodycam gebruikt kan worden en wat belangrijke regels zijn bij het gebruik van een bodycam. Er komt een kort protocol voor nieuwe medewerkers zodat zij ook direct aan de slag kunnen met de bodycam. AVH stelt tevens een concept collegevoorstel op. Tot slot zal er een nulmeting plaatsvinden waarin een analyse van de ervaren agressie en het veiligheidsgevoel van de medewerkers duidelijk wordt.

1.3 LEESWIJZER

In dit plan van aanpak zal allereerst in hoofdstuk twee het juridisch kader beschreven worden waarbinnen de bodycams gelegitimeerd kunnen worden binnen de gemeente Hilversum. Daarna wordt in hoofdstuk drie dieper ingegaan op de opslag en het uitlezen van het door de handhavers vergaarde beeldmateriaal. In hoofdstuk vier zal een aanbeveling worden gedaan voor het type bodycam dat past bij de wensen van de gemeente Hilversum. In hoofdstuk vijf worden de werkinstructies uiteengezet. De 0-meting komt terug in hoofdstuk zes. Als bijlagen zijn opgenomen: een uitgebreid overzicht van de verschillende bodycams, de enquête en een conceptvoorstel t.b.v. het informeren van directie en bestuur.

2. JURIDISCH KADER

De gemeente kiest voor het invoeren van bodycams voor de handhavers. Als werkgever heeft de gemeente een zorgplicht voor een veilige werkomgeving (Veilige Publieke Taak). Een bodycam kan een waardevolle toevoeging zijn om dreigende escalaties in situaties met onwelwillende burgers te de-escaleren. Het is belangrijk dat het gebruik van bodycams aan strenge regels is onderworpen. De juridische grondslag zal goed en helder moeten worden omschreven. In dit hoofdstuk wordt het juridisch kader beschreven voor het implementeren van bodycams voor het Team Toezicht van de gemeente Hilversum.

2.1 GRONDSLAG

Bodycams nemen beelden op van personen. Daardoor ontstaat een verwerking van persoonsgegevens die moet voldoen aan de Algemene Verordening gegevensbescherming (AVG). De AVG staat alleen verwerking van persoonsgegevens toe als deze verwerking gebaseerd kan worden op een van de zes grondslagen die de AVG biedt. In artikel 6 van de AVG zijn deze grondslagen vastgelegd.

De verwerking van persoonsgegevens is:

1. Met toestemming van betrokkene;
2. Noodzakelijk voor uitvoering van een overeenkomst;
3. Noodzakelijk voor uitvoering van een wettelijke verplichting;
4. Noodzakelijk vanwege de bescherming van vitale belangen;
5. Noodzakelijk vanwege een taak van algemeen belang of van het openbaar gezag;
6. Noodzakelijk voor de behartiging van de gerechtvaardigde belangen van de verwerkingsverantwoordelijke.

Grondslag 6 is in deze situatie van toepassing. De volledige tekst van de betreffende bepaling uit de AVH luidt als volgt:

AVG Art 6. Lid 1 sub f: De verwerking is noodzakelijk voor de behartiging van de gerechtvaardigde belangen van de verwerkingsverantwoordelijke of van een derde, behalve wanneer de belangen of de grondrechten en de fundamentele vrijheden van de betrokkene die tot bescherming van persoonsgegevens nopen, zwaarder wegen dan die belangen, met name wanneer de betrokkene een kind is.

2.1.1 GERECHTVAARDIGD BELANG

De gemeente Hilversum heeft een gerechtvaardigd belang om de veiligheid van de handhavers van gemeente Hilversum te verbeteren. Het dragen van een bodycam kan hieraan belangrijke bijdrage leveren. In diverse gemeenten zijn pilots geweest met het dragen van bodycams door handhavers. Geconcludeerd kan worden dat het dragen van een bodycam een positieve invloed heeft op het veiligheidsgevoel van hen en dit tevens een bijdrage levert aan het voorkómen en eventueel dé-escaleren van ongewenst gedrag jegens de handhavers.

2.1.2. NOODZAKELIJKHEID, PROPORTIONALITEIT EN SUBSIDIARITEIT

Een belangrijk vereiste van een rechtmatige verwerking van persoonsgegevens door middel van cameratoezicht betreft de noodzakelijkheid van de verwerking. Hierbij spelen de

beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit een belangrijke rol. Het proportionaliteitsbeginsel houdt in dat de inbreuken op de belangen van de betrokkenen niet onevenredig mogen zijn in verhouding tot het met de verwerking te dienen doel.

Aan dit beginsel kan worden voldaan als de bodycam pas wordt geactiveerd op basis van inschatting of verwachting van de handhaver dat dit voor zijn/haar veiligheid noodzakelijk is (dataminimalisatie). Dit geldt zowel in de openbare ruimte (boa) alsook in een woning of gebouw (DHW, bouw-/milieu inspectie). De onderbouwing dient te allen tijde te zijn gebaseerd op de eigen veiligheid van de betreffende handhaver. Voorts is het van belang dat het voor betrokkenen duidelijk moet zijn dat er beelden worden opgenomen. Daartoe zal bij het starten van de opnamen door de handhaver met luide stem of andere niet mis te verstane wijze kenbaar worden gemaakt dat er opnamen zullen worden gemaakt.

Het subsidiariteitsbeginsel houdt in dat het doel waarvoor de persoonsgegevens worden verwerkt niet op een andere, voor de betrokkenen minder nadelige, wijze kan worden verwekelijkt. Concreet betekent dat het gebruik van bodycams ter beveiliging van personen en goederen slechts mag worden ingezet indien er ook andere beveiligingsmaatregelen zijn getroffen. Minder vergaande maatregelen dienen onvoldoende effectief te zijn en deze maatregelen kunnen redelijkerwijs niet worden uitgebreid.

In dit kader moet worden opgemerkt dat handhavers 's avonds en in het weekend in koppels van twee hun taak uitoefenen. Voorts hebben zij de beschikking over een portofoon met een directe verbinding met de meldkamer van de politie. Deze middelen sluiten verdere escalatie niet uit.

Voorts is de noodzaak van de gegevensverwerking aanwezig gedurende het gehele verwerkingsproces en dus niet slechts op het moment dat de verwerking aanvangt. Dit betekent dat de toezichthouder zich er regelmatig van vergewist of het cameratoezicht nog steeds noodzakelijk is. Wat 'regelmatig' is, is afhankelijk van de omstandigheden van het concrete geval.

Gelet op het bovenstaande wordt geconcludeerd dat onder deze voorwaarden is voldaan aan het beginsel van proportionaliteit en subsidiariteit.

2.1.2. VERWERKEN PRIVACY VAN GEOBSERVEERDE

Ter waarborging van de privacy van de betrokkenen zijn in hoofdstuk 5 werkinstructies opgesteld en worden er in hoofdstuk 3 aanbevelingen gedaan over een uitleesprotocol.

Er wordt ook geadviseerd om in het kader van de publieksvoorlichting een privacy-statement te plaatsen op de gemeentelijke website. Op relevante plaatsen of in gesprek met burger kan de gemeente daarnaar verwijzen om onnodige onrust te voorkomen en transparant te maken wanneer burgers de inzet van dit middel kunnen verwachten.

Omdat deze gegevensverwerking een hoog privacyrisico oplevert voor de betrokkenen zullen vooraf de privacyrisico's van de gegevensverwerking in kaart moeten worden gebracht door het uitvoeren van een Data Protection Impact Assessment (DPIA) binnen de gemeente. Betrek daar ook tijdig de privacy functionaris en de ondernemingsraad bij.

3. BEELDMATERIAAL

3.1 OPSLAG BEELDMATERIAAL

Met het beeldmateriaal dat wordt verzameld door de handhavers moet zorgvuldig worden omgegaan.

De bewaartermijn van de beelden van een bodycam is vastgesteld op maximaal 28 dagen⁵. Als er in die periode geen uitleesverzoek is ontvangen, worden de beelden definitief vernietigd. Ook beelden in het kader van opsporing moeten binnen 28 dagen worden opgevraagd door Politie of Openbaar Ministerie, daarna worden de beelden vernietigd. Het vernietigen van de beelden wordt automatisch gedaan, waardoor de zekerheid van vernietiging geborgd is. Indien er een klacht wordt gedaan en daarbij ook een uitleesverzoek van de beelden, worden de beelden pas vernietigd nadat de procedure is afgerond.

De bewaring van de beelden moet plaatsvinden op een versleutelde en beveiligde omgeving (on-premise of in de Cloud). Ook de leveranciers van de bodycams mogen geen toegang hebben tot de camerabeelden. Daarnaast geldt dat de beelden niet gebruikt mogen worden voor commerciële en educatieve doeleinden en is het niet toegestaan om privémiddelen te gebruiken om opnamen te verwerken, denk hierbij aan bijvoorbeeld eigen gegevensdragers, software of hardware.

3.2 UITLEESVERZOEK

Een verzoek tot uitlezing van de beelden mag alleen gedaan worden in de volgende zes situaties.

1. De politie of het Openbaar Ministerie mag de beelden opvragen in geval van opsporing en vervolging van strafbare feiten. Dit is beschreven in artikel 126nd van het Wetboek van Strafvordering. De beelden worden in dit geval digitaal verstrekt aan de aanvrager. De aanvrager is hierna verantwoordelijk voor het beeldmateriaal. Bodycam opnamen kunnen als bewijs gebruikt worden in een strafzaak als de OvJ ze als processtuk opneemt in het procesdossier. De rechter kan dan desgewenst op 'eigen waarneming' kennisnemen van de inhoud (artikelen 339 en 340 Sv) en overtuigd raken van het feit dat de verdachte het tenlastegelegde feit heeft begaan. De bewaartermijn van maximaal 28 dagen blijft gelden, wanneer er geen procedure wordt gestart.

2. Burgers en handhavers mogen de beelden opvragen in het geval van een klacht ten aanzien van het optreden van de desbetreffende handhaver.

- Op basis van artikel 15 lid 1 van de AVG heeft betrokkene het recht om van de verwerkingsverantwoordelijke uitsluitend te verkrijgen over het al dan niet verwerken van betreffende persoonsgegevens en, wanneer dat het geval is, om inzage te verkrijgen in die persoonsgegevens.
- In het geval van een incident is het niet wenselijk om de beelden te verstrekken; de burger beschikt dan immers over de beelden en kan ze bijvoorbeeld zelf online

⁵ Zie: <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/algemeen/onderwerpteksten/bodycam/inzetkader-bodycams-versie-2.0-def.pdf>

plaatsen. Hiermee kan de privacy van andere mensen op het beeld teveel in het gedrang komen.

- Geadviseerd wordt dan ook om dan een klachtenprocedure te starten en een onafhankelijk persoon toegang te geven tot de beelden om te observeren wat de situatie is geweest en zodoende niet de beelden direct vrij te geven.

De beelden mogen dus opgevraagd worden door burger of handhaver als er is gefilmd, omdat zij op beeld staan en het om hun privacy gaat. Bij een klacht wordt geadviseerd om een klachtenprocedure te starten zoals hierboven beschreven.

3. De betrokken handhaver die zijn of haar eigen handelen wil evalueren. Indien een handhaver beelden wil bekijken ter zelfreflectie kan deze een verzoek indienen tot uitlezen. Indien het verzoek wordt goedgekeurd door de teammanager en/of coördinator Team Toezicht zal deze samen met de betrokken handhaver kijken naar de beelden. Eventueel kan de handhaver ook alleen de beelden bekijken. Dit bij voorkeur in een aparte ruimte.

4. Teammanager of een coördinator van Team Toezicht van de gemeente Hilversum in het geval van een officiële klacht tegen de handhaver. Indien het functioneren van de handhaver onderwerp is van een klacht, zullen de beelden ondersteunend zijn aan de beoordeling hiervan. In dit geval doet de teammanager of een coördinator van Team Toezicht een uitleesverzoek.

5. Voor organisatie- en wetenschappelijk onderzoek, mits privacy volledig geborgd is.

6. Voor openbaarmaking naar burgers. Indien opnamen gebruikt gaan worden voor algemene communicatie naar burgers (bijvoorbeeld op YouTube of televisie-uitzendingen), moeten medewerkers toestemming geven voor publicatie en dienen zij op verzoek onherkenbaar gemaakt te worden. Dit kan anders zijn ingeval van opsporingsberichtgeving of communicatie over opsporing en vervolging vanuit bevoegd gezag.

Alle observaties en verstrekkingen van opnamen moeten worden vastgelegd in de bedrijfsprocessystemen. De wijze van vastlegging is aan de gemeente zelf en dient tevens te worden opgenomen in het uitleesprotocol.

3.3 ONRECHTMATIG VERKREGEN BEWIJS

Indien men camerabeelden bij een Proces-verbaal voegt die op onrechtmatige wijze verkregen zijn, zal de rechter de beelden niet meenemen in zijn rechterlijke weging en zal het beeldmateriaal als niet ontvankelijk aanmerken. Onrechtmatig verkregen beelden zijn bijvoorbeeld; het in het geheim, heimelijk, opgenomen videobeelden en ook beelden die niet opgenomen zijn omdat de handhaver zich onveilig voelde maar om een andere reden.

Bodycambeelden gaan altijd over heterdaad situaties waarbij hulpverleners of mensen werkzaam met een publieke taak onderwerp zijn van fysiek of geestelijk geweld (bedreiging, belediging en mishandeling etc.). De opgenomen beelden zullen dienen als aanvullend bewijs voor de rechter. Te allen tijde zal in geval van een misdrijf officieel aangifte gedaan dienen te worden bij de politie en kunnen de videobeelden overgedragen worden aan de politie.

3.4 UITLEESPROTOCOL

Het proces start met een verzoek tot uitlezen van (specifieke) bodycambeelden. Hieronder volgen enkele aanbevelingen voor de inrichting van een uitleesprotocol. Gemeente Hilversum is zelf verantwoordelijk voor de ontwikkeling en uitvoering van een dergelijk protocol.

Een uitleesverzoek kan gedaan worden op verschillende manieren. Dat kan via een klachtenformulier op de website, door gebruik te maken van het MOR-systeem of per mail. Het is aan de gemeente om hierin een keuze te maken.

Het uitleesverzoek dient minimaal te bevatten:

- Organisatie, naam, adres, telefoonnummer en/of e-mailadres;
- Een aantoonbaar belang voor het uitkijken van de beelden;
- Datum, tijdstip en plaats waar de beelden zijn opgenomen.

Alle verzoeken tot uitlezen en de afhandeling ervan zullen apart geregistreerd worden. Zo moet achteraf te herleiden zijn: wanneer de bodycams zijn ingezet en met welk doel, maar ook van welke specifieke bodycam de beelden afkomstig waren, wie de drager was, wie de beelden wanneer heeft ingezien en aan wie ze zijn verstrekt. Het uitlezen van camerabeelden dient altijd goedgekeurd te worden door de coördinator van Team Toezicht van de gemeente Hilversum. Deze zal de noodzaak beoordelen van het ter beschikking stellen of verstrekken van opnamen.

Het is niet toegestaan om persoonsgegevens verder te verwerken op een wijze die onverenigbaar is met de doelen waarvoor ze zijn verkregen. Wanneer het verzoek wordt ingewilligd wordt door de coördinator opdracht gegeven om de beelden van de bodycam uit te lezen. Tegen het besluit van de gemeente om niet te voldoen aan het verzoek kan verzoeker bezwaar en beroep instellen. De gemeente kan beslissen niet te voldoen aan het beroep als de betreffende burger geen aantoonbaar belang heeft om de beelden op te vragen. Dat moet per situatie opnieuw bekeken worden.

Verzoek om een voorbeeld van gemeente Hilversum:

Gemeente Heerlen heeft een overzichtelijk uitleesverzoek op hun website geplaatst waarin zij ook aangeven hoe je bezwaar en beroep kan maken tegen de afwijzing van het uitleesverzoek en in welke gevallen een verzoek gehonoreerd wordt:

<https://www.heerlen.nl/uitleesverzoek-bodycams.html>

Ook gemeente Middelburg heeft een aanvraagformulier:

https://www.middelburg.nl/Bestuur_en_organisatie/Dienstverlening/Proef_met_bodycams

4. BODYCAM: IWITNESS IW2A

4.1 GEWENSTE FUNCTIONALITEIT

Team Toezicht is op zoek naar een geschikte bodycam voor het gehele team en die bodycam moet aan een aantal eisen voldoen. De bodycam moet goed bruikbaar zijn en de batterijen moeten een dienst mee kunnen gaan. Een live functie is geen vereiste, maar zou gebruikt kunnen worden in het geval van hoog risico situaties. Daarbij zou het erg handig zijn als de beelden automatisch geüpload worden naar de software als ze aangesloten worden. Door de gemeente werd uiteindelijk gekozen voor de IWITNESS IW2A omdat deze betreft de kosten en functionaliteiten het best past bij de wensen van Team Toezicht van de gemeente Hilversum.

4.2 IWITNESS IW2A

De IW2A is het basismodel van de bodycam. Deze bodycam is goed te gebruiken en heeft een goede prijs-kwaliteit verhouding. Deze bodycam kan ook live, maar dan zou er wel een device met wifi in de buurt moeten zijn zodat de bodycam daarmee verbinding kan maken. Een telefoon voldoet daar al aan. Ook kan deze bodycam verbinding maken met een smartwatch. Als dan de hartslag van de gebruiker stijgt dan neemt de bodycam automatisch op. Het kan namelijk zo zijn dat de gebruiker in een stressvolle situatie vergeet de camera aan te zetten.

Een overzicht en vergelijking van verschillende bodycams is te raadplegen in bijlage 1.

5. WERKINSTRUCTIES

Er zijn een aantal regels met betrekking tot de bodycams waar de handhavers zich aan moeten houden. Inzet en gebruik geschiedt op basis van vrijwilligheid. Niemand kan verplicht worden om een bodycam te dragen. Wanneer de bodycam wel wordt gedragen zijn de volgende werkinstructies van toepassing:

1. Aan het begin van de dienst wordt de bodycam opgehaald bij de beheerder.
2. Als er in koppels wordt gewerkt, draagt elke handhaver een eigen bodycam mee.
3. De bodycam wordt duidelijk en zichtbaar gedragen op de borst.
4. De handhaver bepaalt zelf wanneer de bodycam aangezet wordt c.q. opneemt. De bodycam mag alleen opnemen op het moment dat een handhaver in een dreigende escalatie terecht komt. De handhaver komt in een dreigende escalatie terecht wanneer hij het inschakelen van de bodycam nodig acht voor zijn eigen veiligheid of de veiligheid van derden.
5. Voorafgaand aan het gebruik van de bodycam moet door de handhaver of handhaver een mondelinge waarschuwing gegeven worden aan de betrokkene(n). Indien dat niet mogelijk is omdat er direct gehandeld moet worden, wordt het gebruik van de bodycam achteraf aan de betrokkene(n) medegedeeld.
6. Nadat de dreigende situatie voorbij is of wanneer er geen sprake meer is van een (dreigende) escalatie wordt de bodycam direct weer uitgezet.
7. De burgers waarvan de identiteit en adresgegevens bekend zijn worden per brief geïnformeerd over waar ze terecht kunnen voor informatie over de beelden en binnen welke termijn de beelden worden gewist;
 - Advies: Hiervoor kan een kaartje gemaakt worden zodat dat gemakkelijk uitgedeeld kan worden na de escalatie.
8. Bij ontdekking van verlies, diefstal of beschadiging van de bodycam dient dit direct gemeld te worden aan de leidinggevende.
9. Aan het eind van de dienst wordt de bodycam weer ingeleverd bij de beheerder.
10. Aan het eind van de dienst rapporteert de handhaver als er opnames gemaakt zijn. Daarnaast wordt er, indien van toepassing, een agressiemelding gedaan via de reguliere weg; het e-formulier op intranet.
11. De drager mag niet zelfstandig bodycam-opnamen vernietigen tenzij daar afspraken over vastgelegd zijn met het bureauhoofd of coördinator.

6. 0-METING

Door Team Toezicht van gemeente Hilversum is gekozen om de bodycams direct te implementeren en niet met een pilotstudie te werken. Er is wel gevraagd om een 0-meting uit te voeren, zodat later een evaluatie plaats kan vinden. De 0-meting bestaat uit een enquête die de werkelijke veiligheid, de veiligheidsgevoelens en de verwachtingen van de medewerkers meet. Daarnaast zijn er cijfers aangeleverd van incidenten die de afgelopen drie jaar hebben plaatsgevonden in Hilversum.

6.1 CIJFERS

De cijfers die zijn aangeleverd door Team Toezicht hebben betrekking op de omvang van de incidenten die plaatsvonden tegen handhavers in 2017, 2018 en een deel van 2019. Die cijfers zijn hieronder te vinden in tabel 1.

Tabel 1: Omvang van incidenten tegen handhavers in Hilversum

Incidenten	Omvang
2017	2
2018	6
2019 (jan t/m sept)	3

Er was sprake van verbale agressie en het dreigen met fysieke agressie. In 3 van de bovenstaande gevallen tussen 2017 en 2019 is er ook daadwerkelijk sprake geweest van fysieke agressie. In 1 van deze gevallen is aangifte gedaan bij de plaatselijke politie.

6.2 ENQUETE

Om de actuele veiligheidsgevoelens, werkelijke veiligheid en de verwachtingen die de handhavers hebben van het dragen van een bodycam te meten is er een enquête afgenomen bij 11 handhavers die gaan werken met bodycams.

6.2.1 RESULTATEN

In deze paragraaf worden de resultaten van de enquête weergegeven. Ten eerste wordt de aard en de omvang van het fysieke geweld waar zij mee te maken hebben gehad in de afgelopen tijd in kaart gebracht. Ten tweede wordt er nader ingegaan op het veiligheidsgevoel van de handhavers en tenslotte komen de verwachtingen van de handhavers van de bodycam aan bod.

6.2.2 CONFRONTATIES MET GEWELD

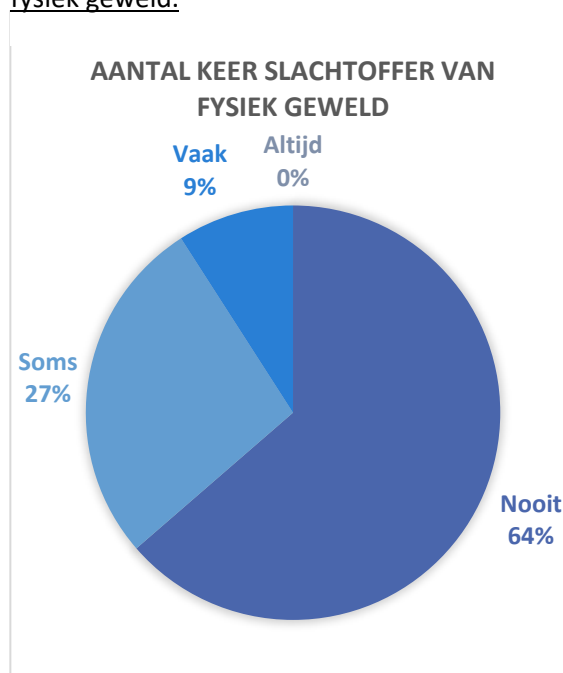
Voor de 0-meting is het van belang dat duidelijk in beeld wordt gebracht wat de aard en de omvang is van de fysieke- en verbale geweldssituaties waarin de handhavers (hierna handhavers) van Hilversum terechtkomen. Door de gemeente Hilversum waren al cijfers aangeleverd die terug te lezen zijn in paragraaf 6.1. Voor de volledigheid hebben wij dat nogmaals bevraagd. Mogelijk werden niet alle situaties waar zij mee te maken kregen ook daadwerkelijk gemeld. Voor het afnemen van de enquête werden zoveel mogelijk handhavers bevraagd. Volgens gemeente Hilversum was aansluiten bij het handhaver-overleg daarvoor een goede optie. Een onderzoeker is aangesloten bij dat overleg en heeft toen aan 11 handhavers de enquête voorgelegd.

Fysiek geweld

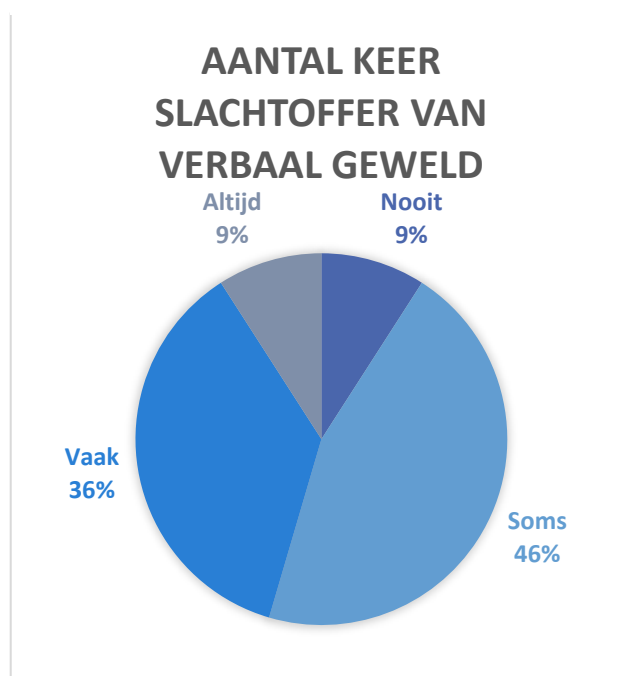
De handhavers in Hilversum hebben niet zo vaak te maken met geweld. 64% Van de respondenten antwoordde dat zij nooit te maken hebben met fysiek geweld. 27% van de respondenten heeft soms te maken van fysiek geweld en 9% vaak. Dat is 1 respondent. Niemand van de respondenten vulde in dat ze altijd last hebben van fysiek geweld. In de cirkeldiagram in afbeelding 1 wordt dat nog eens duidelijk in beeld gebracht.

Wanneer daar verder op door wordt gevraagd blijkt dat 1 handhaver wel eens een klap in zijn gezicht heeft gehad en dat er soms licht verzet plaatsvindt tijdens een aanhouding. Dat verzet houdt vaak het trekken en duwen in na het opleggen van een straf of bij het aanhouden van een persoon.

Afbeelding 1: Aantal keer slachtoffer van fysiek geweld.

Afbeelding 2: Aantal keer slachtoffer van verbaal geweld.

Verbaal geweld

Verbaal geweld tegen een handhaver komt daarentegen vaker voor dan fysiek geweld in de gemeente Hilversum. Bijna de helft van de handhavers (46%) heeft soms te maken met verbaal geweld en 36% van de handhavers heeft daar vaak mee te maken. Er is maar één respondent die nooit te maken heeft met verbaal geweld en er is ook maar één respondent die altijd te maken heeft met verbaal geweld. Dit is dus een terrein waarop nog veel te winnen valt. Het overzicht is terug te vinden in afbeelding 2.

De aard van het verbale geweld dat de handhavers ondervinden heeft bij vier respondenten met racisme te maken. Beledigingen en bedreigingen komen ook geregeld bij vier respondenten voor. Daarnaast wordt het uitschelden van de

handhavers als vervelend ondervonden en worden er wel eens vervelende opmerkingen gemaakt over het uniform of worden ze 'nep politieagent' genoemd. Daarbij merken de handhavers dat mensen soms emotioneel worden als ze een boete krijgen en daarom verbaal geweld gaan gebruiken, vinden ze de straf vaak onzin en hebben ze in veel situaties een weerwoord.

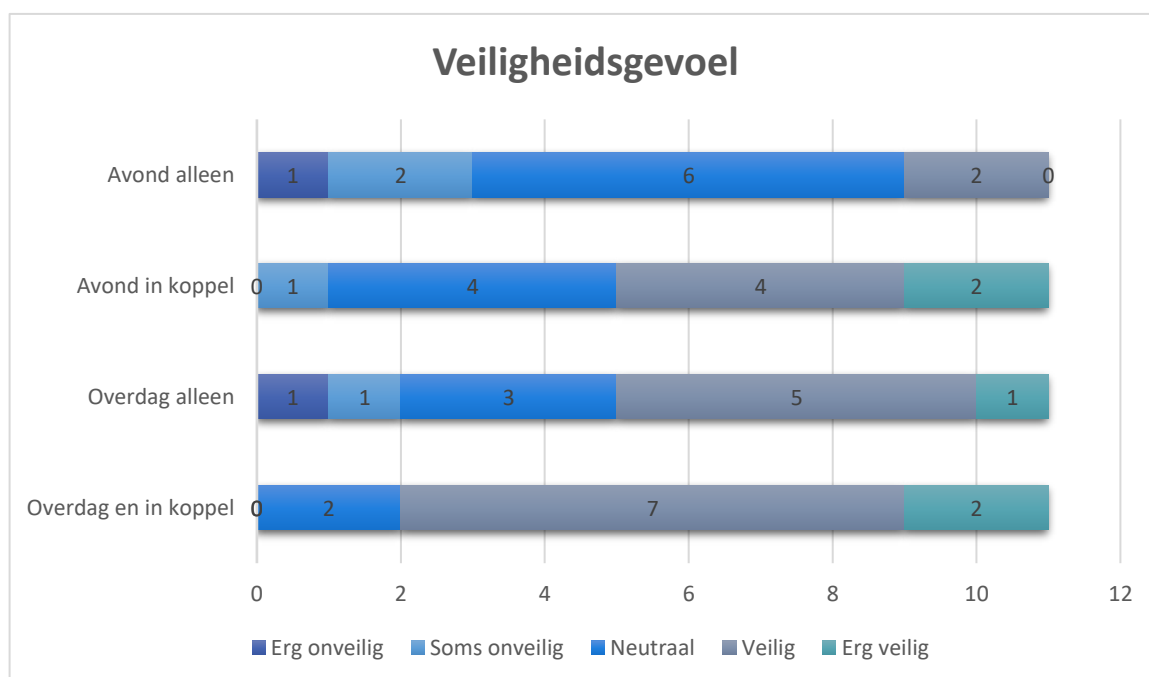
6.2.3 VEILIGHEIDSGEVOEL

Omdat ook het verhogen van het veiligheidsgevoel van de handhavers een doel is van gemeente Hilversum als goede werkgever zijn de aanwezige handhavers daar ook op bevraagd. Dat komt omdat uit eerder onderzoek blijkt dat een bodycam kan bijdragen aan het veiligheidsgevoel van de gebruiker (Flight, 2019).

Als een handhaver in de avond alleen aan het werk is kan hij of zij zich nog wel eens (erg) onveilig voelen. Niemand voelt zich op dat moment erg veilig. Het veiligheidsgevoel wordt al beter als de handhavers in een koppel werken. Dan voelen twee respondenten zich erg veilig en geen een respondent zich erg onveilig.

Het blijkt dat de meeste handhavers zich veilig voelen als ze overdag in een koppel werken en dat zij zich dan nooit onveilig voelen. Twee respondenten voelen zich zelfs erg veilig. Dat is anders als ze overdag alleen werken. Zelfs dan voelt één respondent zich erg onveilig. In afbeelding 3 worden de antwoorden van de respondenten weergegeven.

Afbeelding 3: Veiligheidsgevoel

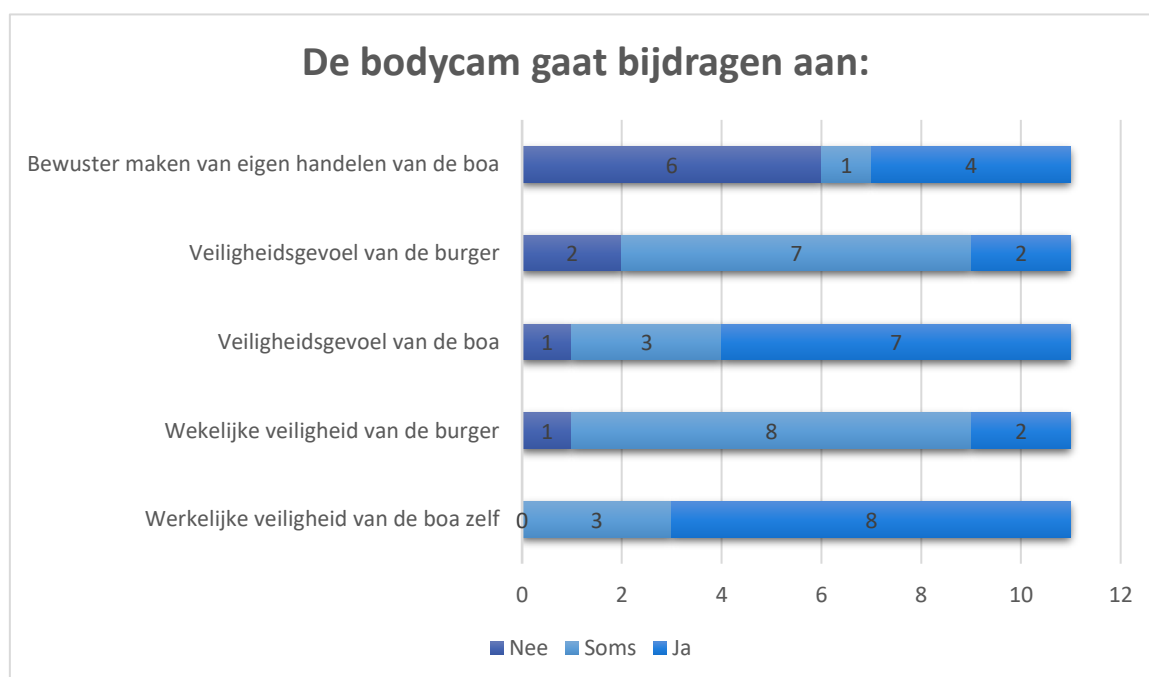
Zoals hierboven weergegeven in afbeelding 3 kan er nog wat verbeterd worden aan het veiligheidsgevoel van de handhavers van gemeente Hilversum. Handhavers kunnen zich in elke situatie wel eens onveilig voelen, of ze alleen of in een koppel werken of overdag of 's avonds. Om dat veiligheidsgevoel te verbeteren zou een bodycam zeker gebruikt kunnen worden.

6.2.4 VERWACHTINGEN VAN DE MEDEWERKERS

Daarbij is het ook van belang om te weten wat de verwachtingen zijn van de medewerkers die de bodycam gaan dragen. Wanneer de handhavers erg negatief staan tegenover het gebruik van een bodycam kan dat van invloed zijn op het effect dat de bodycam kan hebben op de handhavers.

Ten eerste denkt de helft van de handhavers niet dat de bodycam hen bewuster gaat maken van het eigen handelen. Dat zou kunnen komen omdat zij zelf beslissen wanneer ze hem aanzetten en omdat zij zelf eigenaar zijn van de beelden die zij opnemen. Daarnaast denkt de meerderheid van de handhavers dat hun eigen veiligheid zal toenemen. Maar zij zijn er nog niet van overtuigd dat de bodycam dat effect ook op de burgers heeft. Twee respondenten antwoorden dat zij denken dat dat niet het geval is, en 7 van de respondenten denkt dat dat soms het geval is. Dat komt misschien omdat de bodycam niet altijd aan staat. Tenslotte is nog gevraagd naar wat ze verwachten dat de bodycam voor invloed heeft op de werkelijke veiligheid van zowel de burger als de handhaver. Meer dan de helft denkt dat de bodycam in sommige gevallen van invloed kan zijn op de werkelijke veiligheid van de burgers. Een respondent staat daar negatiever tegenover en twee respondenten denken dat de bodycam wel bijdraagt aan het veiligheidsgevoel van de burger. Over het vergroten van de veiligheid van henzelf staan ze erg positief. Acht van de respondenten denkt dat de eigen veiligheid gaat vergroten, en drie respondenten denken dat dat in sommige situaties het geval is. Niemand staat daar negatief tegenover.

Afbeelding 4: Verwachtingen

Tenslotte is er nog een open vraag gesteld over wat ze verwachten van het werken met een bodycam. De meesten denken dat het eigen veiligheidsgevoel van de handhavers zal toenemen en dat verbale en fysieke agressie van burgers tegen handhavers zal gaan afnemen. Daarbij ziet een handhaver het als een goed preventiemiddel en back-up middel om naar te

grijpen in moeilijke situaties. Tot slot stellen twee van de respondenten dat zij ook bewuster naar hun eigen handelen zullen kijken als zij de bodycam dragen.

Bijlagen

BIJLAGE 1 KEUZE BODYCAM'S

Hieronder is uiteengezet welke bodycams aangeraden werden door AVH aan Gemeente Hilversum. Uiteindelijk is gekozen voor de Iwitness IW2A.

Om tot een geschikte bodycam te komen voor de gemeente Hilversum zijn er verschillende types en merken bodycams voorgesteld. Die zijn hieronder terug te vinden.

1.1 ZEPCAM

De bodycams van Zepcam worden ook gebruikt door Politie Nederland. Zepcam is een Europees bedrijf dat sinds 2009 bestaat. Ze hebben klanten vanuit 40 verschillende landen en hun bodycams worden gebruikt door de politie in Duitsland, Zwitserland, Nederland en Singapore. De leverancier adviseert om de T2+ te gebruiken voor gemeenten omdat die beelden volgens de nieuwe veiligheidseisen zijn versleuteld, namelijk; AES-256. Deze bodycams kunnen niet live, de batterij gaat 12 uur mee en de bodycam heet 64 GB geheugen.

Afbeelding 1: ZEPCAM T2+

Zepcam T2+

Opnemen:	Opnemen van video, audio, photo, GPS
Video kwaliteit:	HD (720p), Full HD (1080p)
Video formaat:	MP4, H.264
Foto formaat:	Max. 16 MP, JPG
IP klasse:	IP 67
Beeld:	140 graden
Audio:	
Geheugen:	64 GB intern geheugen
Opneemtijd:	10 - 12 uur
Nachtzicht:	Ingebouwd infrarood licht
Encryptie:	AES 256 encryptie
Formaat:	72x56x24 mm
Gewicht:	115 gram

Daarbij moet er een *docking station* bij besteld worden om de camera's gezamenlijk op te laden en de beelden te downloaden. Dat is aan te raden omdat de bodycams anders 'los' met een kabel aan een computer moet worden gekoppeld voor het doorsturen van de beelden en het opladen.

De bodycams kosten €450,- per stuk en het software pakket kost eenmalig €2.500,-, daarnaast betaal je per bodycam 150 euro per jaar voor de software. Per gebruikersjaar gaat er 20% van de kosten af. Om de bodycam aan het uniform te bevestigen heb je nog een magneet of ander bevestigingspakketje nodig. Daarvan is de goedkoopste optie €40,-. Deze bodycam kost dus ongeveer €10.200,- het eerste jaar en vervolgens het tweede jaar €1.440,- en in de opvolgende jaren -20%.

1.2 REVEALMEDIA

Revealmedia heeft ook twee verschillende opties. De D3 en de D5. Het grootste verschil tussen beide camera's is dat de D5 ook een live functie heeft en de D3 niet. De D5 heeft ook wat meer geheugen, maar in principe is 32 GB al meer dan voldoende omdat de beelden 's avonds geüpload worden. De leverancier vertelt dat de meeste gemeenten de D3 prevaleren boven de D5 omdat gemeenten vaak niet de middelen hebben om live te gaan. Dat is veel werk voor de ICT afdeling en daar stukt de implementatie vaak. De software is erg uitgebreid, er kan veel zelf bepaald worden. Zo kan ervoor gekozen worden dat de beelden die worden opgenomen ook zichtbaar zijn voor de omstanders vanwege een schermje aan de voorkant. Dat kan ook uit.

De levertijd van de bodycams is ongeveer 1 à 2 weken. Het betreft een globale prijsopgave van de D3 bodycam. Positief daaraan is dat de software gratis is. Er komt dus geen abonnement bij kijken en de aanschafkosten zijn eenmalig. De bodycams kosten per stuk bijna €600. Voor de laders moet extra betaald worden en die kosten zijn 300 euro per lader. In 1 lader kunnen 6 bodycams, dus bij 12 stuks zouden er twee laders aangeschaft kunnen worden. Verder is de duurste optie voor de bevestiging van de bodycam aan het uniform €75 euro per stuk. De totale kosten zouden dan rond de €8700 uitkomen. En dat is een eenmalig aankoopbedrag.

Afbeelding 2: Bodycams D3 en D5

		
	D3	D5
Memory	32GB	64GB
12 hour battery	↗	↗
Ultra low light	↗	↗
Ruggedized casing	↗	↗
AES-256 encryption	↗	↗
Live streaming		↗
GPS aware		↗
Bluetooth triggers		↗

Specificaties D3 en D5

Opnemen:	Video, Audio
Video kwaliteit:	1080p, 720p, 480p.
Video formaat:	MP4, H.264
Foto formaat:	-
IP klasse:	IP 65 (regen- en stofbestendig)
Beeld:	Z110 graden horizontaal, 50 graden verticaal.
Audio:	Ingebouwde microfoon, AAC
Geheugen:	64 GB (D5) en 32 GB (D3)
Opneemtijd:	10 - 12 uur
Nachtzicht:	Extra licht beeld
Encryptie:	AES 256 encryptie
Formaat:	/
Gewicht:	155 gram

1.3 IWITNESS

Dit is de bodycam waar Team Toezicht van de gemeente Hilversum voor gekozen heeft. Deze paste wat betreft kosten, verwachtingen en functionaliteiten het beste bij het doel van de aanschaf van bodycams voor de gemeente Hilversum.

Iwitness heeft drie verschillende camera's. De IW4G, IW1B en de IW2A. De specificaties van de drie bodycams komen overeen met die van Revealmedia en Zepcam. Hieronder worden de IW4G en de IW2A nader toegelicht. De IW1B wordt buiten beschouwing gelaten omdat die bodycam nog in ontwikkeling is er ergens in het eerste kwartaal van 2020 pas beschikbaar zal zijn.

De IW2A is het basismodel van de bodycam. Deze bodycam is goed te gebruiken en heeft een goede prijs-kwaliteit verhouding. Deze bodycam kan ook live, maar dan zou er wel een device met wifi in de buurt moeten zijn zodat de bodycam daarmee verbinding kan maken. Een telefoon voldoet daar al aan. Ook kan deze bodycam verbinding maken met een smartwatch. Als de hartslag van de gebruiker stijgt dan neemt de bodycam automatisch op. Het kan namelijk zijn dat de gebruiker in een stressvolle situatie vergeet de camera aan te zetten. Een bodycam kost iets minder dan €400 per stuk. Daarbij is het aan te raden om een bevestigingsclip te bestellen van €50 en moet er een abonnement genomen worden op de software om de beelden in te laden. Dat abonnement kost ongeveer €127 euro per bodycam per jaar. Dat betekent dat de kosten om 12 IW2A bodycams aan te schaffen ongeveer €5400. Daar komt dan jaarlijks een bedrag bij van €1524 voor de software.

Iwitness heeft ook een uitgebreidere bodycam. De IW4G. De IW4G is een bodycam met veel meer functies. Zo heeft de camera 4G waardoor het live gaan gemakkelijker gaat. Dat gaat rechtstreeks via de bodycam en de bodycam hoeft daarvoor niet gekoppeld te zijn aan een device met wifi om de beelden live door te sturen. Daarbij kan in deze bodycam een persoonlijke simkaart, en kan de batterij gemakkelijk tijdens het werk vervangen worden indien dat nodig is. Dan hoeft men niet terug naar het bureau om een nieuwe bodycam te halen als de batterij leeg is. In de regel gaan de bodycams wel lang genoeg mee om een hele dienst te werken. Daarbij heeft deze bodycam ook een noodknop die er voor zorgt dat als de gebruiker daarop drukt er een alarm af gaat in de meldkamer. Dan zou er direct hulp kunnen komen. Er kan dan zelfs communicatie plaatsvinden tussen de gebruiker en de meldkamer omdat er een 2-way auto functie op zit. Deze bodycam is wel wat duurder. Per stuk kosten ze €1000. Daarbij komt dan ook de bevestigingsclip van €50 en de software van €127 per jaar per bodycam. Ook zijn er extra kosten verbonden aan het live-gaan, namelijk een abonnement van ongeveer €100 per jaar. Het eenmalige aankoopbedrag zal ongeveer €12.600 zijn en de kosten voor de software van de bodycams en het live gaan zou ongeveer €2724 per jaar kosten.

De levertijd van beide bodycams kan al binnen een paar dagen.

Specificaties	IW2A	IW4G
Opnemen:	Video, Foto, geluid	Video, Foto, geluid
Video kwaliteit:	1920 x 1080	1080
Video formaat:	MP4	MP4
Foto formaat:	Jpeg	Jpeg
IP klasse:	IP67	IP67
Beeld:	140 graden	130 graden
Audio:	?	?
Geheugen:	64 GB	32 GB
Opneemtijd:	8 uur	12 uur
Nachtzicht:	Infrarood	Flits, infrarood
Encryptie:	Ja	Ja
Formaat:	81,5 x 58 x 23,7	?
Gewicht:	141 gram	167 gram

Afbeelding 3: Bodycam IW2A

Afbeelding 4: Bodycam IW4G

1.4 AANBEVELING

Hier onder staan de verschillende bodycams in een tabel weergegeven. Daarin vergelijken we de functies, levertijd en kosten van de bodycams. Onder de tabel zal een korte aanbeveling worden geschreven.

Tabel 1: Vergelijken bodycams

Bodycam	Live	Schermpje	Extra functies	Levertijd	Kosten aanschaf	Kosten jaarlijks
Zepcam T2+	/	/	/	2 weken	€10.200	€1440 – 20% jaarlijks
Revealmedia D3	/	Ja	/	1 tot 2 weken	€9.995	/
Iwitness IW2A	Ja	/	- Smartwatch koppelen met hartslag	Een paar dagen	€9.050	€1524 (zonder live functie abonnement)
Iwitness IW4G	Ja	/	- 4G dus camera kan zelf live - Persoonlijke simkaart - Batterij makkelijk en snel vervangen tijdens dienst	Een paar dagen	€12.600	€2724

			- Noodknop -2 way communicatie meldkamer			
--	--	--	---	--	--	--

Zepcam: kan niet live en heeft ook geen schermje. De bodycams zijn redelijk duur vergeleken met de andere bodycams als er gekeken wordt naar de functies die zepcam heeft vergeleken met de rest.

Revealmedia: Deze bodycams hebben een schermje waarom de burger zichzelf ook kan zien als hij of zij opgenomen wordt. Er kan voor gekozen worden om dit wel of niet te gebruiken. Met de D3 zou je optioneel live kunnen gaan als er een ander device in de buurt is dat internet heeft, denk aan een telefoon. Deze bodycam is goedkoper dan zepcam en heeft meer opties.

Iwitness: De IW4G is erg duur, maar is toch meegenomen in het overzicht omdat dit een van de meest complete bodycams is van dit moment. Er kan heel erg veel mee gedaan worden. De vraag is, wil je dat en heb je dat nodig? Daarbij is de IW2A een goede optie en lijkt het ook de goedkoopste optie te zijn in de aanschaf vergeleken met de Zepcam en die van Revealmedia. Daarbij heeft die bodycam nog een extra optie waarmee hij gekoppeld kan worden aan een smartwatch.

BIJLAGE 2 ENQUÊTE 0-METING

Onderstaande enquête is afgelegd bij de aanwezig handhavers om zo het veiligheidsgevoel, de werkelijke veiligheid en de verwachtingen te meten.

1. **Hoe vaak per jaar heeft u te maken met fysiek geweld tijdens het uitoefenen van uw functie?**
 - ☐ Nooit
 - ☐ Soms
 - ☐ Vaak
 - ☐ Altijd
2. **Wat is de aard van het fysieke geweld dat u heeft ondervonden het afgelopen jaar?**
Open antwoord.
3. **Hoe vaak per jaar heeft u te maken met verbaal geweld tijdens het uitoefenen van uw functie?**
 - ☐ Nooit
 - ☐ Soms
 - ☐ Vaak
 - ☐ Altijd
4. **Wat is de aard van het verbale geweld dat u heeft ondervonden het afgelopen jaar?**
Open antwoord.
5. **Hoe veilig voelt u zich overdag tijdens het uitoefenen van uw functie als u in een koppel werkt?**
 - ☐ Erg onveilig
 - ☐ Soms onveilig
 - ☐ Neutraal
 - ☐ Veilig
 - ☐ Heel veilig
6. **Hoe veilig voelt u zich overdag tijdens het uitoefenen van uw functie als u alleen werkt?**
 - ☐ Erg onveilig
 - ☐ Soms onveilig
 - ☐ Neutraal
 - ☐ Veilig
 - ☐ Heel veilig
7. **Hoe veilig voelt u zich 's avonds tijdens het uitoefenen van uw functie als u in een koppel werkt?**
 - ☐ Erg onveilig
 - ☐ Soms onveilig
 - ☐ Neutraal
 - ☐ Veilig
 - ☐ Heel veilig

8. **Hoe veilig voelt u zich 's avonds tijdens het uitoefenen van uw functie als u alleen werkt?**
☐ Erg onveilig
☐ Soms onveilig
☐ Neutraal
☐ Veilig
☐ Heel veilig
9. **Denkt u dat het dragen van een bodycam bij gaat dragen aan de werkelijke veiligheid van u zelf?**
☐ Nee
☐ Soms
☐ Ja
10. **Denkt u dat het dragen van een bodycam bij gaat dragen aan de werkelijke veiligheid van de burgers?**
☐ Nee
☐ Soms
☐ Ja
11. **Denkt u dat het dragen van een bodycam bij gaat dragen aan uw veiligheidsgevoel?**
☐ Nee
☐ Soms
☐ Ja
12. **denkt u dat het dragen van een bodycam bij gaat dragen aan het veiligheidsgevoel van de burgers?**
☐ Nee
☐ Soms
☐ Ja
13. **De bodycam maakt mij bewuster van mijn eigen handelen**
☐ Nee
☐ Soms
☐ Ja
14. **Wat verwacht je van het werken met een bodycam?**
Open antwoord.

BIJLAGE 3 CONCEPT BESTUURLIJKE NOTITIE

De concepttekst voor een bestuurlijke notitie is als separate bijlage opgenomen.

De concepttekst kan worden gebruikt om de directie of het College te informeren over het project 'implementatie bodycams'. De tekst kan naar eigen inzicht worden aangepast/aangevuld. De gemeente Hilversum is zelf verantwoordelijk voor de uiteindelijke informatievoorziening naar het bestuur.
